

עמיות יהודית – מה שמחבר בינינו

● ● ● לסרטון

קהל יעד: כיתות ה-ז

זמן: לפחות שני שיעורים

הנושאים:

- היכרות עם המונח עמיות יהודית
- יהודים רבים חיים בכל העולם ומרגישים שייכים לעם היהודי כמונו, היהודים החיים במדינת ישראל
- מה מבדיל בין היהודים בעולם, מה משותף לכולם, וכיצד היהדות באה לידי ביטוי בחייהם של יהודים במקומות שונים בעולם

החומרים הנלווים למערך:

[חידון](#): "יהודי העולם"

[תבנית לדף](#): "מפת חשיבה"

[סרטון](#): "נעים להכיר – ילדים יהודים ברחבי העולם"

.....

[ציר זמן – ההיסטוריה היהודית](#) ציר זמן נלווה לסדרת הסרטונים

פתיח

הקרינו את [החידון](#) – מה אנחנו יודעים על יהודי העולם.

לאחר החידון שאלו את התלמידים: האם יש לכם חברים או בני משפחה יהודיים שחיים בחו"ל? סמנו את המקומות שבתשובות התלמידים על מפת עולם גדולה (הקרינו או תלו אותה על הלוח). כך אפשר לראות בבירור שיהודים חיים במקומות רבים ומגוונים בעולם.

חלק 1: צפייה בסרטון על עמיות יהודית

התחילו לצפות בסרטון. עצרו בדקה 0:38 ושאלו את התלמידים את השאלה שבסרטון: מה לדעתכם יש לנו, יהודים חיים במדינת ישראל, במשותף עם יהודים שחיים במקומות אחרים בעולם?

אם תשובות התלמידים לא יהיו קשורות ליהדות, למשל אם הם יענו שהמשותף הוא שהם רואים אותם סרטים, אפשר לחדד את השאלה: האם יש דברים שמשותפים לנו, היהודים החיים בארץ, עם היהודים החיים בחו"ל ושאינם משותפים עם לא יהודים?
לאחר מכן הסבירו את המושג עמיות – הרגשת שייכות לעם היהודי, הקשר בין יהודי העולם.

עוד על מושג העמיות היהודית:

עמיות היא הרגשת שייכות לעם, מודעות מסוימת של אדם שהופכת אותו לחלק מעם. עמיות יהודית היא תרגום של המונח Jewish Peoplehood – הגדרה עצמית ותפיסה של קיום קיבוצי יהודי שגורסות שיהודי העולם כולם מאוחדים בקשר של סולידריות ומורשת שאיננו דתי דווקא (הוא כולל גם יהודים שאינם מגדירים את עצמם דתיים), שאיננו לאומי דווקא (הוא כולל יהודים שאינם גרים או שואפים לגור במדינת ישראל) ושאיננו תלוי בהשקפתם הדתית או הפוליטית האישית. תחושת השייכות לעם היהודי יכולה להיות מורכבת מהזדהות עם עבר משותף, גורל משותף, ערכים משותפים, טקסטים ומורשת משותפים, שפה, תרבות, אחריות קולקטיבית, אחריות לעתיד העם ועוד. אפשר כמובן להזדהות עם אחד המרכיבים האלה או עם כולם.

להעמקה:

המאמר [תפישות של עמיות יהודית במרחב הזהותי](#) מאת חגית הכהן וולף וגבריאל הורנצ'יק

המאמר [עמיות יהודית: מושג במלכודת](#), מאת נגה כוכבי

המשיכו לצפות בסרטון עד הסוף.

חלק 2: בניית מפת חשיבה על פי הסרטון

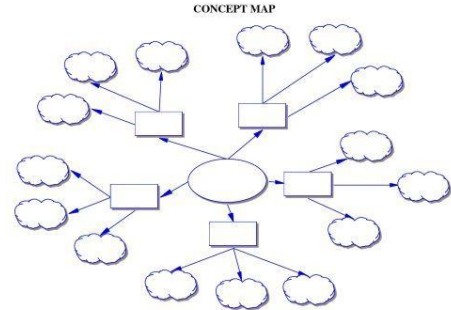
בסרטון עלו הרבה רעיונות וניתן הרבה מידע. מטרת הפעילות היא לסדר באמצעות מפת חשיבה את הרעיונות האלה כדי להבינם טוב יותר.

הסבירו מהי מפת חשיבה:

מפת חשיבה היא כלי לארגון, סידור וייצוג גרפי של רעיון מסוים. אנו ממפים ומארגנים את המרכיבים השונים של הנושא או הרעיון בצורות ואופנים שונים. אנו מתחילים בגרעין או במהות של הנושא וממנו יוצאים וממחישים בצורה גרפית את תהליכי המחשבה או הכיוונים השונים של הרעיון.

המפה בנויה בדרך כלל כמו עץ: מהגזע מסתעפים ענפים שמייצגים את הסעיפים ואת תתי-הסעיפים. החזותיות, המלל התמציתי והמבנה ההיררכי מאפשרים לנו להבין את הרעיון בבהירות.

הראו כמה דוגמאות למפות חשיבה:

אפשר למצוא הרבה דוגמאות בקישור [הזה](#).

חלקו לתלמידים את [התבנית](#) של מפת החשיבה או בקשו מהתלמידים לצייר על דף תבנית של מפת חשיבה. אפשר לעשות את הפעילות לבד או בזוגות.

אפשר שהפעילות תהיה דיגיטלית, למשל [בעזרת כלי זה](#). כדי לעשות את הפעילות שלנו יש צורך להירשם אך אין צורך לשלם.

לפני תחילת הצפייה בסרטון הסבירו (וכתבו על הלוח) את החלוקה לקטגוריות ומה צריך לכתוב בכל אחד מהענפים או מהקטגוריות (הצורות) שמופיעים במפה על פי המקרא:

אליפסה – המשותף לנו וליהודים שחיים בחו"ל

עיגול – דוגמאות לדברים המשותפים לנו (כלומר דוגמאות למה שכתבנו באליפסה)

מלבן – כיצד הקשר ליהדות מתבטא בחיי היום-יום (כלומר הביטויים המעשיים של מה שכתבנו בעיגול)

חשוב להבהיר לתלמידים שאין דרך אחת למלא מפת חשיבה ושייתכן מאוד שתלמידים שונים ימלאו אותה באופנים שונים.

תשובות אפשריות למפה כדי לעזור לתלמידים אם יהיה צורך:

קטגוריה 1 (אליפסות) – המשותף לנו וליהודים שחיים בחו"ל:

◀ ההיסטוריה המשותפת שלנו (דברים שעברנו כעם)

◀ יצירות ספרות ותרבות

◀ לוח השנה העברי

◀ השפה העברית

◀ זיקה לארץ ישראל

◀ תחושת סולידריות

◀ ערכים משותפים

◀ השפה העברית

קטגוריה 2 (עיגולים) – דוגמאות לנושאים שכתבנו בקטגוריה 1:

- ◀ יציאת מצרים, מרד בר כוכבא, תור הזהב בספרד (דוגמאות להיסטוריה המשותפת)
- ◀ תנ"ך, משנה, תלמוד, מגילת העצמאות, שירים בעברית (דוגמאות ליצירות ספרות ותרבות)
- ◀ חגי ישראל, פרשת השבוע, מנהגים (דוגמאות מלוח השנה העברי)
- ◀ ההרגשה שארץ ישראל היא הבית של כל היהודים, גם של מי שאינו גר בה (דוגמה לזיקה לארץ ישראל)
- ◀ התעניינות, עשייה בפועל, תמיכה (דוגמאות לתחושת סולידריות)
- ◀ תיקון עולם – הדאגה לסביבה (דוגמה לערכים)
- ◀ לא כולם מדברים עברית, אבל כולם מכירים כמה מילים בעברית (דוגמה לשפה העברית)

קטגוריה 3 (מלבנים) – הביטויים המעשיים - איך הקשר לעם היהודי בא לידי ביטוי בחייהם, כיצד היהדות מתבטאת ביום-יום שלהם:

- ◀ בכל שבת קוראים בכל העולם את אותה פרשת השבוע (ביטוי מעשי לתנ"ך)
- ◀ חוגגים את ליל הסדר באותה הצורה ובאותו תאריך גם כשהוא חל בעונה אחרת שהיא אינה האביב (ביטוי מעשי לפסח)
- ◀ עלייה לארץ ישראל, תמיכה כספית, תחושת חיבור ואהבה (ביטויים מעשיים להרגשה שארץ ישראל היא הבית של כל היהודים, גם של מי שאינו גר בה)
- ◀ התעניינות בכל פעם שמזכירים יהודים בטלוויזיה (ביטוי מסוים להתעניינות) תמיכה בקהילות יהודיות אחרות בעולם שזקוקות לעזרה (ביטוי מעשי לתמיכה)
- ◀ ניקוי פארק (ביטוי מעשי לדאגה לסביבה במסגרת תיקון עולם)

כמובן אפשר להוסיף למפה עוד קטגוריות שאינן מופיעות בסרטון.

למשל: טקסים יהודיים (אליפסה) ברית מילה, בר מצווה או בת מצווה, חתונה (עיגול) עלייה לתורה, עריכת חופה על פי המסורת (ביטויים מעשיים).

או בקטגוריה של השפה העברית אפשר להוסיף במלבן: שולחים את הילדים למסגרת כלשהי ללמוד עברית (ביטוי מעשי לדוגמה שהופיעה בעיגול "לא כולם מדברים עברית, אבל כולם מכירים כמה מילים בעברית"). מלבן נוסף שאפשר להוסיף למשל הוא שהרבה אנשים נותנים לילדים שלהם שמות עבריים נוסף על השמות הלועזיים (ביטוי מעשי לכך שלא כולם מדברים עברית, אבל כולם מכירים את השפה).

דוגמה למפה מלאה – בנספח או [בא](#).

אם יהיה צורך והתלמידים לא יספיקו למלא את כל המפה, אפשר להקרין שוב את הסרטון ולהמשיך לאסוף את המידע החסר.

לאחר שימלאו את המפה, כל תלמיד יצבע או יסמן כרצונו את הרובריקות שעם התוכן שלהן הוא מזדהה, כלומר שמבטאות את הרגשת זהותו או שייכותו לעם היהודי. לאחר מכן יהיה אפשר להשוות בין המפות ולראות דגמים שונים של זהויות יהודיות.

במליאה: הקרינו את תבנית המפה על הלוח. הקבוצות או הזוגות ישתפו במה שכתבו, וכך מלאו את המפה יחד.

חלק 3: היכרות עם ילדים ממקומות שונים בעולם

הקרינו [סרטון](#) נוסף ובו ראיונות עם כמה ילדים יהודים שחיים במקומות שונים בעולם. הילדים בסרטון עונים כולם על אותן שאלות ומאפשרים לנו להכיר מעט את אורח החיים של ילדים יהודים במקומות שהם לא ישראל – תחומי העניין שלהם, הקשר שלהם ליהדות ועוד.

לאחר הצפייה בסרטון:

1. ערכו דיון קצר:

- האם היו דברים בסרטון שהפתיעו אתכם?
- מה לא ידעתם על החיים של ילדים יהודים בחו"ל?
- מהם הדברים המשותפים לכם ולהם? האם יש הבדלים ביניכם? מהם?
- אילו עוד שאלות הייתם רוצים לשאול את הילדים?

2. חזרו למפת החשיבה:

- כעת, לאחר שקיבלתם תמונה מדויקת יותר של החיים של יהודים בחו"ל, הוסיפו במפה דברים שאין בה. אפשר להוסיף גם דברים שלא היו בסרטון.
- דוגמאות: חגים מסוימים, ערכים, מנהגים מסוימים, דוגמאות מההיסטוריה וכדומה.
- 3. הנחו את התלמידים להוסיף לקטגוריות ולנושאים השונים במפה איורים קטנים, אייקונים או סמלים שמייצגים את הנושא בצורה חזותית ויוכלו לעזור לתלמידים להבין את המפה.

סיכום

למי קל יותר לחשוב על השאלה מה פירוש להיות יהודי (שאלה בדקה 3:48 בסרטון) – ליהודים שחיים בחו"ל בין לא יהודים או לנו בישראל? מדוע זה כך?

- ◀ לעומת ילדים יהודים שחיים במקומות אחרים בעולם, האם אתם חושבים שילדים בישראל שואלים את עצמם שאלות על היהדות שלהם, כלומר באיזו מידה היא חשובה להם, מה מקומה של היהדות בחיים שלהם?
- ◀ האם לדעתכם חשוב שנשאל את עצמנו שאלות כאלה? מדוע כן? או מדוע לא?

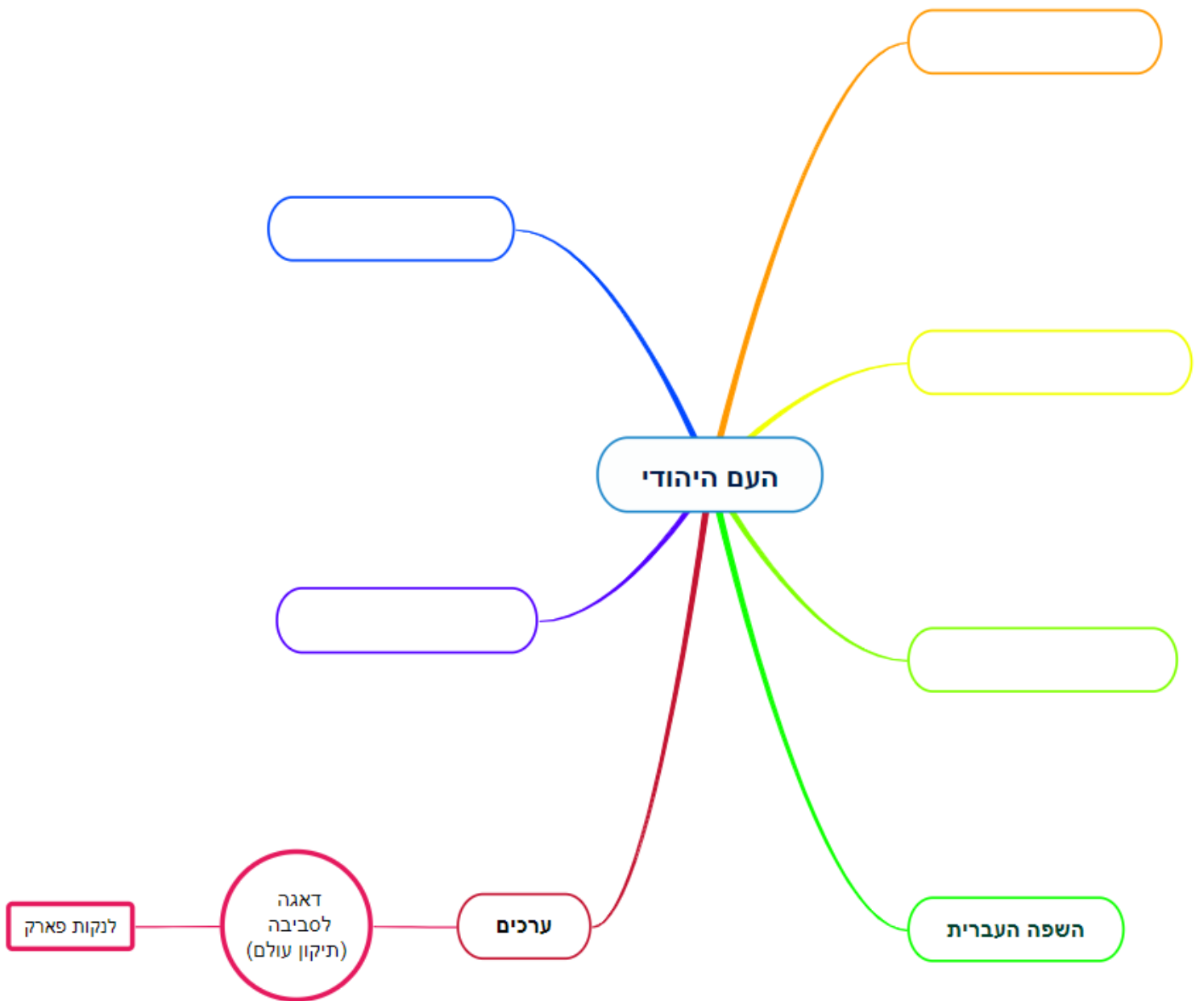
אפשרות למשימת בית

1. משימת חקר בקבוצות או בזוגות: על התלמידים לחקור מדינה אחת שחיים בה יהודים – למלא תעודת זהות של הקהילה היהודית בה ולהכין מצגת של תעודת הזהות. עליהם לכתוב מה שם המדינה, כמה יהודים חיים בה, ממתני חיים בה יהודים, אם הם מרוכזים במקומות מסוימים וכדומה, וכן ארבע עובדות מעניינות על הקהילה. אפשר להכין סרטון מכל המצגות ולהקרין אותו בשיעור הבא.
2. ריאיון עם בן משפחה או עם מכר יהודי שחי בחו"ל (אפשר לעשות בזוגות ולצוות מי שאין לו מכרים בחו"ל עם מי שיש לו): על התלמידים להכין את השאלות בעצמם ולערוך את הריאיון. בשיעור הבא אפשר שכל זוג ישתף בשניים או בשלושה דברים חדשים ומעניינים שלמד על החיים של יהודים במקומות אחרים בעולם.

הרחבה למורים

- ◀ [סרטון](#) על חשיבות תרומתה של יהדות התפוצות: כולנו מסכימים שכל אחד זכאי להשמיע את דעתו. ובכן, כמעט כל אחד. באיזו זכות?
- ◀ סרט של משרד החינוך על עמיות יהודית: [אנשים מספרים מהן בעיניהם עמיות יהודית](#)
- ◀ [זוהות יהודית](#)
- ◀ כמה סרטונים על מושגי היסוד של העמיות היהודית [באתר המרכז לחינוך לעמיות יהודית](#)

תבנית מפת חשיבה

דוגמה למפת חשיבה מלאה

